

การ

พัฒนารูปแบบกลไกการบังคับใช้กฎหมายเพื่อจำกัด การเข้าถึงบุหรี่ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัด สระบุรี ตาม พ.ร.บ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560

สุพจน์ จิตสงวนสุข^{1*} มานพ ทองตัน² บุษบา แดงสะอาด³ ขวัญกาญจน์ ชาลีรัตน์⁴

รับบทความ: 2 กันยายน 2568 แก้ไขบทความ: 25 กันยายน 2568 ตอบรับบทความ: 30 กันยายน 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบและประเมินผลกลไกการบังคับใช้กฎหมายเพื่อจำกัดการเข้าถึงผลิตภัณฑ์ยาสูบของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสระบุรี จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของบุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มเยาวชนและช่องว่างในการบังคับใช้พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน แบ่งเป็น 4 ระยะ คือ 1) ศึกษาสถานการณ์และปัจจัยการสูบบุหรี่ในนักเรียน 2) ศึกษาพฤติกรรมการจำหน่ายของผู้ประกอบการ 3) พัฒนารูปแบบกลไกเชิงปฏิบัติการ และ 4) ประเมินผลรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ผลการสำรวจในระยะที่ 1 จากกลุ่มตัวอย่างนักเรียน 414 คน พบว่ามีอัตราการสูบบุหรี่ในปัจจุบันร้อยละ 12.3 บุหรี่ไฟฟ้าเป็นที่นิยมสูงสุด ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคืออิทธิพลจากเพื่อนสนิท ซึ่งเพิ่มโอกาสการสูบบุหรี่สูงถึง 8.5 เท่า ผลการสำรวจระยะที่ 2 จากผู้ประกอบการร้านค้า 356 ร้าน พบการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายในระดับสูง และยอมรับว่าจำหน่ายบุหรี่ให้เยาวชน ร้อยละ 71.9 ไม่เคยถูกตรวจสอบในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา การวิจัยในระยะที่ 3 การพัฒนารูปแบบกลไกความร่วมมือแบบไตรภาคี ขับเคลื่อน 3 ยุทธศาสตร์ เน้นการทำงานร่วมกันของภาคการศึกษา ภาครัฐ และภาคประชาสังคม ในการเฝ้าระวัง การสร้างภูมิคุ้มกัน และการสร้างแนวร่วมในชุมชน ผลการประเมินในระยะที่ 4 ในพื้นที่ทดลอง พบว่ารูปแบบดังกล่าวมีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง โดยสามารถลดสัดส่วนร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่ให้เยาวชนลงจากร้อยละ 45.8 เหลือเพียงร้อยละ 8.4 และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงของผู้ประกอบการได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพในการปิดช่องว่างการบังคับใช้กฎหมายและสร้างสภาพแวดล้อมที่ปกป้องเยาวชนจากการเข้าถึงผลิตภัณฑ์ยาสูบในระดับชุมชน

คำสำคัญ: การควบคุมยาสูบ การเข้าถึงของเยาวชน การบังคับใช้กฎหมาย

¹⁻⁴ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสระบุรี

* อีเมล: supot.jit@gmail.com

Development of a Law Enforcement Mechanism to Restrict Access to Cigarettes for High School Students in Saraburi Province under the Tobacco Products Control Act B.E. 2560

Supot Jitsanguansuk ^{1*}

Manop Thongtan ²

Busaba Daengsaard ³

Chadakan Chaleerat ⁴

Abstract

The purpose of this research was to develop a model and evaluate the law enforcement mechanism to restrict access to tobacco products by high school students in Saraburi Province. Based on the epidemic situation of e-cigarettes among young people and gaps in the enforcement of the Tobacco Products Control Act B.E. 2560 (2017), this research uses a mixed research method divided into 4 phases: 1) Studying the situation and factors of smoking among students, 2) Studying the distribution behavior of entrepreneurs, 3) Developing an operational mechanism model, and 4) Evaluating the developed model. The results of the Phase 1 survey from a sample of 414 students found that the current smoking rate is 12.3 percent, with e-cigarettes being the most popular (45.1 percent). 71.9 percent have never been audited in the past year. The research in Phase 3 is the development of a Tripartite Collaborative Mechanism and 3-Strategy Driving Model (TCM3SD Model). The government and civil society. In surveillance, immunization, and building a coalition in the community. Results of the Phase 4 Assessment in the Experimental Area It was found to be extremely effective, reducing the proportion of shops selling cigarettes to young people from 45.8 percent to only 8.4 percent ($p < .001$) and statistically significantly modifying the risky behavior of entrepreneurs. It is therefore an effective mechanism to close the law enforcement gap and create an environment that protects youth from access to tobacco products at the community level.

.Keywords: Tobacco Control, Youth Access, Law Enforcement

¹⁻⁴ Saraburi Provincial Public Health Office

* Email: supot.jit@gmail.com

บทนำ

“ยาสูบ” เป็นสาเหตุสำคัญของการเจ็บป่วยและเสียชีวิตก่อนวัยอันควร ทั้งๆ ที่สามารถป้องกันได้ องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) รายงานว่าการบริโภคยาสูบเป็นสาเหตุการเสียชีวิตของประชากรกว่า 8 ล้านคนต่อปี และสร้างภาระทางเศรษฐกิจและสังคมมหาศาล สำหรับประเทศไทย สถานการณ์ยังคงน่าเป็นห่วง โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของอุตสาหกรรมยาสูบ ปัจจุบัน ประเทศไทยกำลังเผชิญกับภัยคุกคามสองด้าน คือ การบริโภคบุหรี่ยุคใหม่แบบดั้งเดิมที่ยังคงมีอยู่ และการแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วของผลิตภัณฑ์ยาสูบรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะบุหรี่ไฟฟ้า (e-cigarettes) ซึ่งได้รับความนิยมสูงในหมู่นักเรียนนักศึกษา ด้วยภาพลักษณ์ที่ทันสมัย มีกลิ่นและรสชาติที่หลากหลาย ประกอบกับความเชื่อที่ไม่ถูกต้องว่าเป็นอันตรายน้อยกว่าบุหรี่ทั่วไป ทำให้เยาวชนจำนวนมากกลายเป็นนักสูบหน้าใหม่

เพื่อรับมือกับปัญหาดังกล่าว ประเทศไทยได้มีการออกกฎหมายที่เข้มแข็ง คือ พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 ซึ่งมีสาระสำคัญในการคุ้มครองสุขภาพของประชาชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ผ่านการกำหนดมาตรการควบคุมที่ครอบคลุม เช่น การห้ามจำหน่ายผลิตภัณฑ์ยาสูบแก่บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ (มาตรา 26) การห้ามตั้งโชว์ผลิตภัณฑ์ยาสูบ ณ สถานที่ขายปลีก (มาตรา 36) และการห้ามแบ่งขายบุหรี่เป็นมวน (มาตรา 39) อย่างไรก็ตาม การมีกฎหมายที่เข้มแข็งเพียงอย่างเดียวไม่สามารถรับประกันประสิทธิภาพในการปฏิบัติได้ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงสะท้อนให้เห็นถึง ช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมาย (Enforcement Gap) อย่างชัดเจน ข้อมูลจากกองงานคณะกรรมการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ กรมควบคุมโรคชี้ให้เห็นว่ายังคงพบการฝ่าฝืนกฎหมายอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในร้านค้าปลีกซึ่งเป็นแหล่งที่เยาวชนเข้าถึงบุหรี่ได้ง่ายที่สุด (กองงานคณะกรรมการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ กรมควบคุมโรค, 2566)

สถานการณ์ในจังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีความน่ากังวลเป็นพิเศษ โดยมีอัตราการสูบบุหรี่ของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 15.4 ซึ่งสูงกว่าค่าเป้าหมายระดับชาติที่กำหนดไว้ไม่เกินร้อยละ 14 ภายในปี พ.ศ. 2570 ข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ และตอกย้ำถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการศึกษาและพัฒนากลไกที่จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเกิดขึ้นจริงในชุมชน การวิจัยนี้จึงไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการสำรวจสถานการณ์ปัญหา แต่ถูกออกแบบมาเพื่อเป็นโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มุ่งหาทางออก โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า การแก้ไขปัญหการเข้าถึงยาสูบของเยาวชนไม่สามารถสำเร็จได้ด้วยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง แต่ต้องอาศัยกลไกความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในชุมชนเพื่อปิดช่องว่างการบังคับใช้กฎหมายและสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับเยาวชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ และปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าถึงบุหรี่และการสูบบุหรี่ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสระบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการขายบุหรี่ให้นักเรียนของผู้ประกอบการร้านค้า จังหวัดสระบุรี

3. เพื่อพัฒนารูปแบบกลไกการบังคับใช้กฎหมายเพื่อจำกัดการเข้าถึงบุหรี่ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสระบุรี ตาม พ.ร.บ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560

4. เพื่อประเมินผลรูปแบบกลไกการบังคับใช้กฎหมายเพื่อจำกัดการเข้าถึงบุหรี่ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสระบุรี ตาม พ.ร.บ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การควบคุมการบริโภคยาสูบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ประเทศไทยมีพัฒนาการด้านกฎหมายควบคุมยาสูบอย่างต่อเนื่อง โดยมีฉบับล่าสุดคือ พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นเครื่องมือทางกฎหมายที่สำคัญในการปกป้องเยาวชนจากการเข้าถึงผลิตภัณฑ์ยาสูบ มาตราสำคัญที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจำกัดการเข้าถึงของเยาวชน ณ จุดจำหน่าย ได้แก่ มาตรา 26 ที่กำหนดอายุขั้นต่ำในการซื้อที่ 20 ปีบริบูรณ์ มาตรา 36 ที่ห้ามการแสดงผลิตภัณฑ์ยาสูบ ณ สถานที่ขายปลีกเพื่อลดการกระตุ้นความสนใจ และมาตรา 39 ที่ห้ามการแบ่งขายบุหรี่เป็นมวน ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่ทำให้เยาวชนที่มีรายได้น้อยสามารถซื้อได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ กฎหมายยังครอบคลุมถึง บุหรี่ไฟฟ้า โดยมีประกาศกระทรวงพาณิชย์ พ.ศ. 2557 กำหนดให้บุหรี่ไฟฟ้าเป็นสินค้าต้องห้ามนำเข้า และคำสั่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคที่ 9/2558 ห้ามขายหรือให้บริการบุหรี่ไฟฟ้า ซึ่งสะท้อนเจตนารมณ์ของรัฐในการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบทุกรูปแบบ อย่างไรก็ตาม ความท้าทายที่สำคัญคือการบังคับใช้กฎหมายเหล่านี้ โดยเฉพาะกับการซื้อขายผ่านช่องทางออนไลน์ที่ยากต่อการกำกับดูแล (ราชกิจจานุเบกษา, 2560)

ในการนำรูปแบบจากต่างประเทศมาปรับใช้โดยตรง แม้ว่าจะมีมาตรการที่มีประสิทธิภาพในหลายประเทศ แต่บริบททางสังคม วัฒนธรรม และโครงสร้างทางกฎหมายของไทยมีความเฉพาะตัวสูง การบังคับใช้กฎหมายในชุมชนไทยมักต้องอาศัยกลไกทางสังคมที่ไม่เป็นทางการ เช่น ข้อตกลงร่วมของภาคประชาสังคม การยอมรับนับถือผู้นำชุมชน และการกล่อมเกลางานสังคม ควบคู่ไปกับมาตรการทางกฎหมายที่เป็นทางการ รูปแบบที่เน้นการปราบปรามอย่างเข้มงวดเพียงอย่างเดียวอาจไม่ได้รับการยอมรับและสร้างแรงต่อต้านได้

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงบุหรี่ของเยาวชน

การทำความเข้าใจปัจจัยที่นำไปสู่การสูบบุหรี่ของเยาวชนเป็นสิ่งจำเป็นต่อการออกแบบมาตรการป้องกันที่มีประสิทธิภาพ วรรณกรรมจำนวนมากชี้ให้เห็นว่าการตัดสินใจของเยาวชนได้รับอิทธิพลจากปัจจัยหลายระดับ การศึกษาของ จักรพันธ์ เพ็ชรภูมิ และปิยะรัตน์ นิมพิทักษ์พงศ์ (2558) ได้สังเคราะห์ปัจจัยเหล่านี้ไว้อย่างครอบคลุม โดยสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มหลัก

1. ปัจจัยระหว่างบุคคล (Interpersonal Factors) อิทธิพลจากคนรอบข้าง โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อน เป็นปัจจัยที่ทรงพลังที่สุดในการชักนำให้เยาวชนเริ่มทดลองสูบบุหรี่ สอดคล้องกับทฤษฎีแรงสนับสนุนทางสังคม (Social Support Theory) ที่อธิบายว่าพฤติกรรมของบุคคลมักเป็นผลมาจากอิทธิพลของบุคคลในเครือข่าย

สังคม. การยอมรับจากกลุ่มเพื่อนกลายเป็นสิ่งสำคัญในวัยรุ่น ทำให้เยาวชนมีแนวโน้มที่จะคล้อยตามพฤติกรรมของเพื่อนเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม

2. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Factors) สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเข้าถึงผลิตภัณฑ์ยาสูบเป็นปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญ ซึ่งรวมถึงความหนาแน่นของร้านค้าปลีกจำหน่ายบุหรี่ปริบอบสถานศึกษา การได้รับสื่อโฆษณาบุหรี่ (โดยเฉพาะบุหรี่ไฟฟ้าในสื่อออนไลน์) และที่สำคัญที่สุดคือพฤติกรรมที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายของผู้ประกอบการร้านค้า เช่น การไม่ตรวจสอบอายุ การแบ่งขายเป็นมวน และการวางโชว์สินค้า

การทบทวนวรรณกรรมชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงที่ชัดเจนระหว่างปัจจัยเหล่านี้ กล่าวคือ แม้เยาวชนจะมีความรู้เกี่ยวกับโทษของบุหรี่ แต่หากต้องเผชิญกับแรงกดดันจากเพื่อนและสภาพแวดล้อมที่สามารถซื้อบุหรี่ได้อย่างง่ายดาย โอกาสที่จะเริ่มสูบบุหรี่ก็ยังคงสูงอยู่ ดังนั้น มาตรการป้องกันที่มีประสิทธิภาพจึงไม่สามารถมุ่งเน้นไปที่การให้ความรู้แก่เยาวชนเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องเป็นการแทรกแซงเชิงระบบที่มุ่งเปลี่ยนแปลงทั้งบรรทัดฐานทางสังคมและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เพื่อลดโอกาสในการเข้าถึงผลิตภัณฑ์ยาสูบตั้งแต่ต้นทาง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การวิจัยนี้จึงได้สร้างกรอบแนวคิดที่เชื่อมโยงปัจจัยต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยมองว่าพฤติกรรมในการเข้าถึงและการสูบบุหรี่ของนักเรียน เป็นผลลัพธ์มาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับบุคคลของนักเรียน (ความรู้ ทักษะคิด อิทธิพลเพื่อน) และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งก็คือพฤติกรรม การจำหน่ายของผู้ประกอบการร้านค้า (การปฏิบัติตามกฎหมาย) การวิจัยในระยะที่ 1 และ 2 จึงเป็นการสำรวจและวินิจฉัยปัจจัยเหล่านี้เพื่อทำความเข้าใจพลวัตของปัญหาในพื้นที่จังหวัดสระบุรี จากนั้น ผลการวินิจฉัยจะถูกนำมาใช้ในระยะที่ 3 เพื่อพัฒนารูปแบบกลไกการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งเป็นหัวใจของการวิจัย โดยรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้จะมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ประกอบการและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อท้ายที่สุดแล้วจะนำไปสู่การจำกัดการเข้าถึงบุหรี่ของนักเรียน และในระยะที่ 4 จะเป็นการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบดังกล่าว

ตัวแปรต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ที่ออกแบบอย่างเป็นลำดับขั้นตอนเพื่อตอบวัตถุประสงค์อย่างครบถ้วน โดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 4 ระยะต่อเนื่องกัน

ระยะที่ 1 การศึกษาสถานการณ์และปัจจัยในกลุ่มนักเรียน (เชิงปริมาณ) เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional Descriptive Research) เพื่อสำรวจสถานการณ์การสูบบุหรี่และปัจจัยที่เกี่ยวข้องในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ระยะที่ 2 การศึกษาพฤติกรรมของผู้ประกอบการ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวาง เพื่อประเมินพฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบของผู้ประกอบการร้านค้า

ระยะที่ 3 การพัฒนารูปแบบและทดลองใช้ (เชิงคุณภาพและเชิงปฏิบัติการ) เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในพื้นที่เป้าหมายที่คัดเลือกแบบเจาะจง (อำเภอแก่งคอย) เพื่อพัฒนารูปแบบกลไกการบังคับใช้กฎหมายผ่านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และนำรูปแบบไปทดลองใช้

ระยะที่ 4 การประเมินผลรูปแบบ (เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental Research) ในรูปแบบกลุ่มเดียววัดผลก่อน-หลัง (One-group Pretest-Posttest Design) เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นต่อพฤติกรรมของผู้ประกอบการ และใช้การสนทนากลุ่มเพื่อสะท้อนผลการดำเนินงาน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยในแต่ละระยะมีกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกัน ดังนี้

ระยะที่ 1 กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสระบุรี จำนวน 414 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) โดยแบ่งโรงเรียนตามขนาด (เล็ก กลาง ใหญ่ ใหญ่พิเศษ) แล้วสุ่มโรงเรียนและห้องเรียนตามสัดส่วน

ระยะที่ 2 กลุ่มตัวอย่างคือผู้ประกอบการร้านค้าที่จำหน่ายบุหรี่ใน 4 อำเภอของจังหวัดสระบุรี จำนวน 356 ร้าน ได้มาจากการคำนวณขนาดตัวอย่างและสุ่มตามสัดส่วนจำนวนร้านค้าในแต่ละอำเภอ

ระยะที่ 3 กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) 5 ท่าน สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก และผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มซึ่งเป็นตัวแทนจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อำเภอแก่งคอย

ระยะที่ 4 กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณคือผู้ประกอบการร้านค้าในพื้นที่ทดลองอำเภอแก่งคอย จำนวน 155 ร้าน (ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างในระยะที่ 2) สำหรับการวัดผลก่อน-หลัง และกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพคือคณะทำงานไตรภาคีที่จัดตั้งขึ้น สำหรับการสนทนากลุ่มเพื่อสะท้อนผล

เครื่องมือและการวิเคราะห์ข้อมูล

เครื่องมือ เครื่องมือหลักที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณคือแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน (ค่า IOC = 0.91) และความเชื่อมั่น (Reliability) (ค่า Cronbach's alpha > 0.80) ส่วนเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย) และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ Chi-square test เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ Binary Logistic Regression เพื่อหาปัจจัยทำนาย และ McNemar's Test เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของสัดส่วนก่อน-หลังการดำเนินมาตรการ ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

การพิทักษ์สิทธิผู้เข้าร่วมวิจัย

การวิจัยนี้ได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดสระบุรี (เลขที่โครงการ EC 077/2567) โดยผู้เข้าร่วมวิจัยทุกคนได้รับทราบข้อมูลและให้ความยินยอม ด้วยความสมัครใจ สามารถถอนตัวจากการวิจัยได้ทุกเมื่อ และข้อมูลส่วนบุคคลทั้งหมดถูกเก็บเป็นความลับ

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 สถานการณ์และปัจจัยทำนายการสูบบุหรี่ของนักเรียน

1. ผลการสำรวจนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย 414 คน พบว่ามีอัตราการสูบบุหรี่ในปัจจุบันร้อยละ 12.3 อายุเฉลี่ยที่เริ่มสูบบุหรี่คือ 15.6 ปี โดยผลิตภัณฑ์ที่นิยมสูงสุดคือบุหรี่ไฟฟ้า (ร้อยละ 45.1) ตามมาด้วยบุหรี่ซอง (ร้อยละ 41.2) สาเหตุหลักของการเริ่มต้นคือความอยากลอง (ร้อยละ 68.6) และการชักชวนจากเพื่อน (ร้อยละ 52.9) โดยเข้าถึงผลิตภัณฑ์ผ่านร้านขายของชำในชุมชนเป็นหลัก (ร้อยละ 62.7)

2. ผลการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกเพื่อหาปัจจัยทำนายพฤติกรรมการสูบบุหรี่ พบว่ามี 4 ปัจจัยที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดังตารางที่ 1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดคือการมีเพื่อนสนิทสูบบุหรี่ ซึ่งเพิ่มโอกาสการสูบบุหรี่ของนักเรียนสูงถึง 8.5 เท่า เมื่อเทียบกับนักเรียนที่ไม่มีเพื่อนสูบบุหรี่ ตามมาด้วยเพศชาย การเข้าถึงโฆษณาบุหรี่ไฟฟ้า และทัศนคติเชิงลบต่อการสูบบุหรี่ซึ่งเป็นปัจจัยป้องกันที่สำคัญ

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ Logistic Regression ของปัจจัยที่ทำนายพฤติกรรมการสูบบุหรี่

ตัวแปรทำนาย	B	S.E.	Wald	Sig.	Exp(B) (Odds Ratio)
อิทธิพลจากเพื่อน (มีเพื่อนสูบบุหรี่)	2.14	0.385	30.83	<.001	8.50
เพศ (ชาย)	0.854	0.351	5.92	0.015	2.35
การเข้าถึงโฆษณา (คะแนนสูง = เห็นมาก)	0.425	0.155	7.52	0.006	1.53
ทัศนคติ (คะแนนสูง = ทัศนคติดี)	0.485	0.102	2.51	.001	0.616

ส่วนที่ 2 ความเป็นจริงของการปฏิบัติตามกฎหมายของผู้ประกอบการ

1. ผลการสำรวจผู้ประกอบการร้านค้า 356 ร้าน สะท้อนให้เห็นช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมายอย่างชัดเจน โดยร้อยละ 71.9 ไม่เคยถูกตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา และร้อยละ 55.1 ไม่มีป้ายเตือนห้ามขายบุหรี่ให้เยาวชน พฤติกรรมการขายที่ผิดกฎหมายยังคงพบในระดับสูง ได้แก่ การไม่ตรวจสอบอายุของผู้ซื้อ (ร้อยละ 78.4) และการแบ่งขายบุหรี่เป็นมวน (ร้อยละ 68.3) ที่น่ากังวลที่สุดคือผู้ประกอบการร้อยละ 46.1 ยอมรับว่ามีการขายบุหรี่ให้กับเยาวชนหรือนักเรียน

2. ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการขายที่ผิดกฎหมาย การวิเคราะห์พบว่าพฤติกรรมที่ไม่ตรวจสอบอายุมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับการขายบุหรี่ให้เยาวชน (ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ $r = 0.712$) ในทางกลับกัน การเคยถูกตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่ที่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการขายบุหรี่ให้เยาวชน (ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ $r = -0.421$) ซึ่งบ่งชี้ว่าการบังคับใช้กฎหมายมีผลในการยับยั้งพฤติกรรมเสี่ยง

ส่วนที่ 3 รูปแบบกลไกการบังคับใช้กฎหมายเพื่อจำกัดการเข้าถึงบุหรี่ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสระบุรี ตาม พ.ร.บ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 ที่พัฒนาขึ้น

จากข้อมูลเชิงประจักษ์ในระยะที่ 1 และ 2 และผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระยะที่ 3 ได้นำไปสู่การสังเคราะห์ รูปแบบกลไกความร่วมมือแบบไตรภาคี ขับเคลื่อน 3 ยุทธศาสตร์ (Tripartite Collaborative Mechanism and 3-Strategy Driving Model: TCM3SD Model) ซึ่งมีหัวใจหลักคือการจัดตั้ง คณะทำงานไตรภาคีเพื่อเยาวชนปลอดบุหรี่ ประกอบด้วยตัวแทนจาก 1) ภาคการศึกษา (โรงเรียน) 2) ภาครัฐ (สาธารณสุข ตำรวจ) และ 3) ภาคประชาสังคม (ชุมชน ร้านค้า และอสม.) เพื่อขับเคลื่อน 3 ยุทธศาสตร์หลัก ได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเฝ้าระวังและบังคับใช้กฎหมายเชิงรุก เปลี่ยนจากการตรวจจับเป็นการตรวจเยี่ยมเชิงบวกเพื่อให้ความรู้ สร้างพันธมิตร และใช้ระบบแจ้งเบาะแสโดยชุมชนเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างภูมิคุ้มกันและส่งเสริมความรอบรู้ มุ่งลดอุปสงค์ในกลุ่มนักเรียนผ่านหลักสูตร Gen Z รู้ทันควัน ที่เน้นการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลและภัยบุหรี่ไฟฟ้า และเสริมพลังแกนนำนักเรียน เพื่อใช้แรงสนับสนุนเชิงบวกจากกลุ่มเพื่อน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างแนวร่วมและแรงจูงใจในชุมชน ปรับเปลี่ยนบรรทัดฐานทางสังคมผ่านโครงการ ร้านนี้เพื่อลูกหลาน ที่มอบป้ายเชิดชูเกียรติแก่ร้านค้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย และสร้างข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) เพื่อสร้างเขตปลอดภัยรอบสถานศึกษา

ส่วนที่ 4 ประสิทธิภาพของรูปแบบ TCM3SD

ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ TCM3SD Model (Tripartite Collaborative Mechanism and 3-Strategy Driving Model) หลังการดำเนินมาตรการในพื้นที่อำเภอแก่งคอยเป็นเวลา 4 เดือน ผลการประเมินโดยเปรียบเทียบพฤติกรรมผู้ประกอบการ 155 ร้าน ก่อนและหลังดำเนินมาตรการ พบการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกตัวชี้วัด ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการขายบุหรี่ของผู้ประกอบการก่อนและหลังดำเนินมาตรการ (n=155)

พฤติกรรม	สัดส่วนก่อนดำเนิน มาตรการ (%)	สัดส่วนหลังดำเนิน มาตรการ (%)	ค่าสถิติ (X ²)	p-value
ขายบุหรี่ให้เยาวชน	45.8	8.4	48.07	<.001
ไม่ตรวจสอบอายุผู้ซื้อ	78.1	29.7	64.02	<.001
แบ่งขายบุหรี่เป็นมวน	68.4	21.9	60.15	<.001
วางโชว์บุหรี่ ณ จุดขาย	59.4	16.8	54.08	<.001

ผลลัพธ์ที่สำคัญที่สุดคือ สัดส่วนร้านค้าที่ยอมรับว่าขายบุหรี่ให้เยาวชนลดลงอย่างมากจากร้อยละ 45.8 เหลือเพียงร้อยละ 8.4 ซึ่งสอดคล้องกับการที่ร้านค้าหันมาตรวจสอบอายุของผู้ซื้อเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 21.9 เป็นร้อยละ 70.3 พฤติกรรมเสี่ยงอื่น ๆ ก็ลดลงมากกว่าครึ่งหนึ่งเช่นกัน ผลการสะท้อนจากคณะทำงาน ไตรภาคีชี้ว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จคือพลังของความร่วมมือที่หลายกำแพงการทำงานแบบเดิม ๆ และการเปลี่ยนมุมมองจากการบังคับใช้กฎหมายเชิงลงโทษมาเป็นการสร้างพันธมิตรในชุมชน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นความชัดเจนของปัญหาการเข้าถึงบุหรี่ของเยาวชนในจังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นปัญหาเชิงระบบที่เชื่อมโยงกันตั้งแต่ปัจจัยเสี่ยงในตัวนักเรียนไปจนถึงพฤติกรรมของผู้ประกอบการ และได้พิสูจน์ถึงประสิทธิผลของแนวทางการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการ

1. อิทธิพลของเพื่อนและภัยคุกคามใหม่จากบุหรี่ไฟฟ้าเป็นปัจจัยขับเคลื่อนหลัก

ผลการศึกษาพบว่า เพื่อน คือปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อการตัดสินใจสูบบุหรี่ของนักเรียนมัธยมปลาย โดยเพิ่มความเสี่ยงสูงถึง 8.5 เท่า ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยจำนวนมาก เช่น งานของจุฑามาศ มณีกุล (2566) และชลดา ไชยกุลวัฒนา และคณะ (2560) ที่ชี้ว่าอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนเป็นปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญที่สุดในวัยรุ่น สิ่งที่น่าสนใจคือ เมื่อควบคุมตัวแปรอื่น ๆ แล้ว อิทธิพลจากครอบครัวกลับไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าในวัยรุ่น การยอมรับจากกลุ่มเพื่อนมีน้ำหนักต่อการตัดสินใจมากกว่าคำแนะนำจากครอบครัว ประเด็นนี้ถูกซ้ำเติมด้วยภัยคุกคามใหม่จากบุหรี่ไฟฟ้า ซึ่งกลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมสูงสุดในกลุ่มนักเรียนที่สูบบุหรี่ (ร้อยละ 45.1) และการเข้าถึงโฆษณาออนไลน์ก็เป็นปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญ ดังนั้น รูปแบบการป้องกันที่มีประสิทธิภาพจึงไม่สามารถมุ่งเน้นแค่การให้ความรู้แบบเดิม ๆ ได้อีกต่อไป ยุทธศาสตร์ที่ 2 ของรูปแบบ TCM3SD Model ที่เน้นการสร้างแกนนำนักเรียนและหลักสูตร Gen Z รู้ทันควัน จึงเป็นการออกแบบที่ตอบสนองต่อปัจจัยเสี่ยงที่ค้นพบโดยตรง คือการใช้พลังบวกจากเพื่อนเพื่อต่อสู้กับอิทธิพลเชิงลบ และสร้างเกราะป้องกันภัยคุกคามใหม่ในโลกออนไลน์

2. ช่องว่างของการบังคับใช้กฎหมายคือต้นตอของปัญหาการเข้าถึงที่ร้านค้าปลีก

ผลการวิจัยระยะที่ 2 ได้ยืนยันคำกล่าวที่ว่ากฎหมายมีแต่คนบังคับใช้หายไปอย่างเป็นรูปธรรม การที่ร้านค้ากว่าร้อยละ 71.9 ไม่เคยถูกตรวจสอบ และเกือบครึ่งหนึ่งยอมรับว่าขายบุหรี่ให้เยาวชน แสดงให้เห็นถึงช่องว่างขนาดใหญ่ในการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งเป็นปัจจัยเอื้อที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เยาวชนเข้าถึงบุหรี่ได้ง่าย สอดคล้องกับการศึกษาของ จักรพันธ์ เพ็ชรภูมิ และคณะ (2560) อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของรูปแบบ TCM3SD Model ในการลดพฤติกรรมผิดกฎหมายของร้านค้าลงอย่างมีนัยสำคัญ ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าการปิดช่องว่างนี้สามารถทำได้ แต่ไม่จำเป็นต้องใช้มาตรการเชิงปราบปรามเพียงอย่างเดียว การเปลี่ยนจากการตรวจจับ เป็นการตรวจเยี่ยมเชิงบวก และการสร้างแรงจูงใจผ่านโครงการ ร้านนี้เพื่อลูกหลาน สามารถเปลี่ยนทัศนคติของผู้ประกอบการจากผู้กระทำผิดมาเป็นพันธมิตร ในการปกป้องเยาวชนได้ แนวทางนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สังคม ศุภรัตน์กุล และสุกัร สมอนา (2564) ที่ชี้ว่าการบังคับใช้กฎหมายในระดับชุมชนต้องอาศัยข้อตกลงและความร่วมมือจากภาคประชาสังคมจึงจะเกิดผล

3. ประสิทธิภาพของรูปแบบ TCM3SD Model มาจากพลังของการบูรณาการและการเปลี่ยนมุมมอง

ความสำเร็จของรูปแบบ TCM3SD Model ไม่ได้มาจากมาตรการใดมาตรการหนึ่ง แต่เกิดจากการผสมผสานยุทธศาสตร์ที่ครอบคลุมทั้งการลดอุปทาน (Supply Reduction) ผ่านการทำงานกับผู้ประกอบการ และการลดอุปสงค์ (Demand Reduction) ผ่านการทำงานกับนักเรียนและชุมชน โดยมีหัวใจสำคัญคือคณะทำงานไตรภาคี ซึ่งเป็นกลไกที่หลายกำแพงการทำงานแบบต่างคนต่างทำของหน่วยงานต่าง ๆ การทำงานร่วมกันทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูล (โรงเรียนชี้เป้าพื้นที่เสี่ยง) และการสนับสนุนซึ่งกันและกัน (สาธารณสุขให้ความรู้ ชุมชนช่วยเฝ้าระวัง) ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าการทำงานโดยลำพัง แนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนจากงานวิจัยของจักรพันธ์ เพ็ชรภูมิ และปิยะรัตน์ นิยมพิทักษ์พงศ์ (2558) ซึ่งสรุปว่ามาตรการแบบผสมผสานและการมีส่วนร่วมของชุมชนมีประสิทธิภาพสูงสุดและยั่งยืน ดังนั้น การวิจัยนี้จึงได้ให้บทเรียนสำคัญว่า การบังคับใช้กฎหมายสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพไม่ได้ขึ้นอยู่กับอำนาจตามกฎหมายเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการสร้างกลไกความร่วมมือและระดมการมีส่วนร่วมจากชุมชนเพื่อเป็นเจ้าของปัญหาร่วมกัน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้สรุปได้ว่า สถานการณ์การสูบบุหรี่ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสระบุรี ถูกขับเคลื่อนโดยอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนเป็นหลัก และถูกซ้ำเติมด้วยการแพร่ระบาดของบุหรี่ไฟฟ้า ในขณะเดียวกัน การเข้าถึงผลิตภัณฑ์ยาสูบเป็นไปอย่างง่ายดายเนื่องจากช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมายที่ทำให้ผู้ประกอบการร้านค้าส่วนใหญ่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย การวิจัยได้พัฒนาและประเมินผล รูปแบบกลไกความร่วมมือแบบไตรภาคีขับเคลื่อน 3 ยุทธศาสตร์ (TCM3SD Model) ซึ่งพิสูจน์แล้วว่ามีประสิทธิภาพสูงใน

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ประกอบการและลดการจำหน่ายบุหรี่ให้เยาวชนได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยมีหัวใจแห่งความสำเร็จคือการสร้างกลไกความร่วมมืออย่างเป็นระบบระหว่างภาคการศึกษา ภาครัฐ และภาคประชาสังคม เพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เชิงรุกที่ครอบคลุมทั้งการเฝ้าระวัง การสร้างภูมิคุ้มกัน และการสร้างแนวร่วมในชุมชน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายระดับพื้นที่ (อำเภอและจังหวัด)

1. ควรผลักดันให้มีการจัดตั้งคณะทำงานไตรภาคีเพื่อเยาวชนปลอดบุหรี่ อย่างเป็นทางการในทุกอำเภอ โดยบรรจุเป็นกลไกการทำงานของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรพิจารณาจัดสรรงบประมาณประจำปีเพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของคณะทำงานฯ เช่น การจัดทำสื่อรณรงค์ การจัดอบรมแกนนำนักเรียน หรือการจัดเวทีชุมชน

3. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดควรจัดทำชุดเครื่องมือ (Toolkit) หรือคู่มือปฏิบัติงานจากบทเรียนของรูปแบบ TCM3SD Model เพื่อให้พื้นที่อื่น ๆ สามารถนำไปปรับใช้ได้ตามบริบทของตนเอง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. สำนักงานสาธารณสุข ควรปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการบังคับใช้กฎหมาย โดยเน้นการตรวจเยี่ยมเชิงบวกและสร้างเครือข่ายพันธมิตรร้านค้า ควบคู่ไปกับการบังคับใช้กฎหมายกับผู้ที่ยังฝ่าฝืนอย่างจริงจัง

2. สถานศึกษา ควรนำหลักสูตร Gen Z รู้ทันควัน ที่เน้นการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลไปบูรณาการในการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม พร้อมทั้งส่งเสริมบทบาทของแกนนำนักเรียนให้เป็นกลไกสำคัญในการป้องกันปัญหาระหว่างเพื่อนด้วยตนเอง

3. ผู้นำชุมชนและภาคประชาสังคม: ควรเข้ามามีบทบาทในการเฝ้าระวังผ่านช่องทางแจ้งเบาะแส และร่วมสร้างค่านิยม ร้านค้าที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อสร้างแรงกดดันทางสังคมต่อร้านค้าที่ยังคงกระทำผิด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยและพัฒนาารูปแบบหรือมาตรการเพื่อป้องกันและเฝ้าระวังการเข้าถึงบุหรี่ไฟฟ้าผ่านช่องทางออนไลน์โดยเฉพาะ ซึ่งเป็นช่องว่างสำคัญที่การวิจัยครั้งนี้ค้นพบ

2. ควรมีการศึกษาติดตามผลในระยะยาว (Longitudinal Study) เพื่อประเมินความยั่งยืนของพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้ประกอบการ และศึกษาผลกระทบของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นต่ออัตราการสูบบุหรี่ของนักเรียนในพื้นที่ทดลอง

3. ควรมีการขยายผลการวิจัยโดยนำรูปแบบ TCM3SD Model ไปทดลองใช้ในพื้นที่ที่มีบริบทแตกต่างกัน เช่น ในเขตเมืองขนาดใหญ่ หรือในพื้นที่ชนบท เพื่อทดสอบความสามารถในการปรับใช้และประสิทธิผลของรูปแบบในบริบทที่หลากหลาย

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. การทดลองใช้รูปแบบกลไกฯ ดำเนินการในพื้นที่เฉพาะ คือ อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี การนำผลไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นจึงควรพิจารณาถึงความเหมาะสมตามบริบท
2. ข้อมูลพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักเรียนและพฤติกรรมการขายของผู้ประกอบการเป็นการรวบรวมจากการรายงานตนเอง (Self-Report) ซึ่งอาจเกิดความคลาดเคลื่อนจากการให้ข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง
3. การประเมินผลเป็นการวัดประสิทธิผลในระยะสั้น (4 เดือน) ซึ่งยังไม่สามารถสรุปถึงความยั่งยืนของพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในระยะยาวได้

ความท้าทายในการขยายผล

1. รูปแบบนี้ต้องอาศัยทรัพยากรและความทุ่มเทอย่างสูงจากคณะทำงานไตรภาคี ซึ่งอาจเป็นเรื่องยากในการจัดสรรทั้งกำลังคนและงบประมาณให้เพียงพอในทุกพื้นที่
2. ความสำเร็จของรูปแบบ ขึ้นอยู่กับบริบทและความเข้มแข็งของความร่วมมือในชุมชนนั้น ๆ การสร้างความร่วมมือที่เข้มแข็งเช่นนี้ในพื้นที่อื่นที่มีพลวัตแตกต่างกันอาจต้องใช้เวลาและกลยุทธ์ที่จำเพาะเจาะจง
3. รักษาคุณภาพและความหมายที่แท้จริงของกิจกรรม เช่น การตรวจเยี่ยมเชิงบวกที่เน้นการสร้างพันธมิตรมากกว่าการจับผิด ซึ่งอาจถูกกลดทอนไปหากมีการนำไปปฏิบัติในลักษณะที่เน้นเพียงแค่ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ

บรรณานุกรม

- กองงานคณะกรรมการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ กรมควบคุมโรค. (2566). รายงานสถานการณ์การควบคุมการบริโภคยาสูบของประเทศไทย พ.ศ. 2566. กระทรวงสาธารณสุข.
- จักรพันธ์ เพ็ชรภูมิ, ณรงค์ศักดิ์ หนูสอน, ปิยะรัตน์ นิ่มพิทักษ์พงศ์ และศันสนีย์ เมฆรุ่งเรืองวงศ์. (2560). ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ยาสูบให้กับเยาวชนของผู้ประกอบการร้านค้าปลีกในชุมชนชนบท. *วารสารพยาบาลสาธารณสุข*, 31(2), 103-118.
- จักรพันธ์ เพ็ชรภูมิ และปิยะรัตน์ นิ่มพิทักษ์พงศ์. (2558). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงบุหรี่ของเยาวชนและมาตรการจำกัดการเข้าถึงบุหรี่ของเยาวชน: การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ. *วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข*, 9(3), 276-293.
- จุฑามาศ มณีกุล. (2566). อัตราการสูบบุหรี่ไฟฟ้าในระยะแรกและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ไฟฟ้าในระยะแรกของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ*, 46(2), 1-13.
- ชลลดา ไชยกุลวัฒนา, ประกายดาว สุทธิ และวิชานีย์ ใจมาลัย. (2560). พฤติกรรมสูบบุหรี่และปัจจัยเสี่ยงที่สัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นตอนต้นจังหวัดพะเยา. *วารสารการพยาบาลและสุขภาพ*, 11(2), 89-98.

พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560. (5 เมษายน 2560). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 39 ก หน้า 27-47.

สังคม ศุภรัตน์กุล และสุกัรร์ สมอนา. (2564). รูปแบบกลไกการบังคับใช้กฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในชุมชนชนเมือง จังหวัดอุดรธานี. ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ (ศจย.)